

Vrije Motorische Ontwikke- ling volgens Emmi Pikler

Lena Bastian

Werkzaam als Psychomotorisch Kindertherapeute in eigen praktijk en dansdocente.

www.kinderpraktijklena.nl

www.pikler.nl

*“De baby leert in het verloop van zijn bewegingsontwikkeling niet alleen op zijn buik draaien, rollen, kruipen, zitten, staan en lopen, maar hij leert ook te leren. Hij leert zich zelfstandig met iets bezig te houden, interesse in iets te ontwikkelen, uit te proberen, te experimenteren. Hij leert moeilijkheden overwinnen. Hij leert de vreugde en de bevrediging kennen die ontstaan uit het slagen, het resultaat van zijn geduld en doorzettingsvermogen. Dat is de basis voor de ontwikkeling van eigenwaarde en innerlijke kracht.”
(Emmi Pikler)*

Inleiding

Bij het bestuderen van de verschillende theorieën over motorische ontwikkeling kwam ik er niet omheen telkens weer de link naar de visie van de kinderarts en pedagoog Emmi Pikler (1902 – 1984) te leggen. Ik vergeleek, zocht gelijknissen en verschillen. Ik vroeg me af waar haar studie te plaatsen was. Bij welke van de vier grote theorieën hoort zij thuis? Of zijn haar observaties en haar aanpak uniek en staan ze los van alles? Emmi Pikler heeft de motorische ontwikkeling (van zuigelingen tot lopen) van kinderen tussen 0 en 3 jaar nauwkeurig geobserveerd en bestudeerd. Zij pleit voor een vrije bewegingsontwikkeling waarin de volwassenen niet ingrijpen maar de kinderen in hun eigen tempo hun motorische ontwikkeling kunnen doorlopen.

Dat was toen niet vanzelfsprekend en is het tegenwoordig ook niet. In onze maatschappij tellen resultaten. “Kan je kind al zitten, lopen, praten.....?” Er wordt flink geoefend. Kinderen worden neergezet, aan het handje genomen om te leren lopen, enz. Hoe vroeger, hoe beter lijkt men te denken. Maar is dat ook zo?

Het gaat Emmi Pikler niet alleen om de motorische ontwikkeling, maar om een grondleggende houding van volwassene tegenover kinderen. Het motorische aspect is één onderdeel van haar visie.

Als psychomotorisch kindertherapeut hebben we met kinderen vanaf vier jaar te maken die tegen allerlei moeilijkheden aanlopen die o.a. in hun motoriek terug te zien zijn. Wij zullen gaan ingrijpen in hun systeem. Wij proberen te veranderen en te verbeteren. Iets dat Emmi Pikler tot op zekere hoogte afwijst.

En daarmee dienen de volgende vragen zich dan aan: Moeten we wel of niet ingrijpen in de ontwikkeling van kinderen? Waar ligt de grens? Op welke manier is het goed en op welke manier belemmerend voor het kind? Wat zijn onze motieven en doelen als we ingrijpen?

In hoeverre kan de visie en methode van Emmi Pikler verrijkend zijn voor de PMKT?

Leert haar aanpak ons bewuster te zijn van ons handelen en ons gedrag naar kinderen toe? Is geduld en respect hebben voor kinderen en hun persoonlijke individuele ontwikkeling niet alleen als therapeute belangrijk, maar altijd?

Zelf ben ik met Emmi Piklers visie in aanraking gekomen omdat mijn kinderen op een kinderdagverblijf zitten waar met deze methode gewerkt wordt. Emmi Piklers visie heeft mijn kijk op de ontwikkeling van kinderen verruimd en me stil laten staan bij mijn eigen gedrag naar (mijn) kinderen toe. Ik benader kinderen anders, bewuster en met meer respect. Ik probeer de visie en methode van Emmi Pikler in de opvoeding van mijn dochters te verweven. Zo hebben ze bijv. de ruimte tot vrije bewegingsontwikkeling en ongestoord spelen gekregen. Mijn ervaring is dat een vrije, motorische ontwikkeling een positieve invloed heeft op de lichaamshouding, de economie en securiteit van de beweging en eigen inschattingsvermogen wat motorische vaardigheden betreft. Het ongestoord mogen spelen en ontdekken heeft bij mijn kinderen bijv. als gevolg gehad dat ze zich voor

Vrije Motorische Ontwikkeling volgens Emmi Pikler

hun leeftijd vrij lang zelf met iets bezig kunnen houden. Het bewuste communiceren beïnvloedt onze relatie positief in de zin dat ze zich veilig en gewaardeerd voelen.

Door mijn kinderen bewust met rust te laten als ze rustig en tevreden spelen, heb ik de tijd gekregen om ze te observeren of bijv. dingen in het huis doen. Ik kan er intens van genieten te zien hoe ze zich ontplooien en hun wereld ontdekken. En ik heb ze heel goed leren kennen door naar ze te kijken.

Om de eerder opgeworpen vragen te kunnen beantwoorden is het van belang om het leven van Emmi Pikler, haar methode en haar visie beter te bekijken.

Biografie

Emmi Pikler werd in 1902 in Wenen geboren als dochter van een Oostenrijkse moeder en een Hongaarse vader. In 1908 verhuisde het gezin naar Boedapest.

Emmi Pikler studeerde in Wenen geneeskunde. Ze specialiseerde in kindergeneeskunde aan de Universitäts-Kinderklinik bij Prof. von Pirquet, die haar sterk beïnvloedde. Zijn kliniek was toen der tijd bekend om de hoge genezingsstatistieken en werd door vakmensen uit de hele wereld bezocht. I.p.v. voornamelijk geneesmiddelen voor te schrijven hield men zich intensief bezig met de opvoeding van de kinderen. Niet de ziekte was belangrijk maar het kind. Prof. von Pirquet leerde de nieuwe kinderartsen gezonde kinderen gezond te houden en zich niet te beperken tot het herkennen en genezen van ziektes.

Een andere belangrijke leraar van Emmi Pikler was de kinderchirurg Prof. Salzer. Hij was een groot voorbeeld als het ging om het omgaan met kinderen. Hij praatte als het nodig was zo lang met een patiëntje tot het kind helemaal ontspannen was. Als hij het dan ging onderzoeken hilde het kind alleen maar als het echt pijn had en niet uit angst. Dat was steeds zijn doel en hij probeerde dat te bereiken door vriendelijk en rustig met de kinderen te spreken.

Haar derde leraar was haar echtgenoot, een mathematicus en pedagoog. Hij beaamde haar ontwikkelingspsychologische overwegingen. Ze besloten vervolgens ook bij de geboorte van hun eerste kind de vrije beweging voor hem mogelijk te maken en zijn ontwikkeling geduldig af te wachten en niet in te grijpen.

1935 werd Emmi Pikler erkend als kinderarts in Hongarije en werkte in een eigen praktijk waar ze met haar adviezen veel ouders in de opvoeding van hun kinderen steunde.

Van 1946 tot 1979 was ze directrice van het Lóczy kindertehuis voor kinderen van 0 tot 3 jaar in de Lóczystraat in Boedapest, later bekend onder de naam "Nationaal Methodologisch Instituut voor verzorging en opvoeding van baby's en kleine kinderen in tehuizen". In deze tijd ging ze haar pedagogische ideeën verder uitwerken. Ze leidde zelf de verzorgsters op en zorgde ervoor dat de ontwikkeling van de kinderen nauwkeurig gevolgd en gedocumenteerd werd en dat wordt tot op heden nog steeds gedaan. De uitdaging bestond erin de baby's en peuters een leefomgeving te bieden waarin ze zich tot gezonde, volledige en functionerende kinderen konden ontwikkelen, die zich zowel binnen als buiten de institutie kunnen redden. Dat betekende een liefdevolle, veilige en warme omgeving creëren waarin de kinderen zich konden ontplooien. De kinderen leefden in vaste groepen met een vast team verzorgsters. Daardoor konden verzorgsters en kinderen een stabiele relatie opbouwen. Daarbij was de manier waarop met de kinderen werd omgegaan van essentieel belang. Met grote innerlijke rust, geduld en genegenheid werden de kinderen verzorgd. Er was plaats voor individuele aandacht en ook hechting, maar ze mochten ook niet te gehecht raken, omdat ze op bepaald moment het tehuis ook weer gingen verlaten.

Dus werd de zelfstandigheid van de kinderen al op jonge leeftijd gesteund. In het Lozcy kindertehuis komt geen geval van het zogenaamde deprivatiesyndroom voor, zoals in andere tehuizen. De kinderen ontwikkelden zich bijna net zo normaal als kinderen die in hun eigen gezin opgroeien. Tot aan haar dood in 1984 vervulde ze in het tehuis een adviserende rol. Haar werk wordt tot op heden voortgezet door haar dochter Anna Tardos en haar medewerkers.

De visie en methode - basis voor studie en de observatie

Emmi Piklers visie en methode berust op drie pijlers. Deze vullen elkaar aan, zijn voorwaardelijk ten opzichte van elkaar en kunnen dus niet los van elkaar gezien worden.

1. Het competente kind

Emmi Pikler gaat uit van het **competente kind**. Ze is van mening dat kinderen vanaf hun geboorte de mogelijkheden en het verlangen hebben te communiceren, te voelen, te leren en zich zelf te ontplooiën. Ze zijn dus vanuit zichzelf leergierig en geïnteresseerd. Volwassenen hebben de neiging deze nieuwsgierigheid en dit eigen initiatief te verstoren door de baby's bijvoorbeeld constant te entertainen en ze zelden de ruimte te geven alleen rustig te spelen. Baby's wennen er makkelijk aan en zijn op bepaald moment niet meer in staat zichzelf bezig te houden. Ze raken hun natuurlijk interesse kwijt en hebben vermaak nodig. Spelen is leren. Het is ook leren op jezelf te vertrouwen.

“Wezenlijk is, dat het kind mogelijkwijs de dingen zelf ontdekt. Wanneer we hem bij een oplossing behulpzaam zijn, ontnemen we hem juist dat, wat voor zijn geestelijke ontwikkeling zo belangrijk is. Een kind dat door zelfstandig experimenteren iets bereikt, verwerft een heel ander soort weten dan een kind dat de oplossing kant een klaar aangereikt krijgt.” (E. Pikler) Ook M. Hammink schrijft dat “kinderen die weinig mogelijkheden krijgen om zelfstandig taken uit te voeren weinig gelegenheid hebben gevoelens van competitie te ontwikkelen omdat ze niet zelfstandig succesvol kunnen zijn. (...) Een positief resultaat dat het gevolg is van eigen handelen geeft aanleiding tot gevoelens van efficiëntie, controle en plezier/vreugde.” (p.50, Psychomotorische diagnostiek binnen het kinder- en jeugdpsychiatrische zorgveld.)

De taak van de volwassene /opvoeder/verzorger is volgens Emmi Pikler dan ook de voorwaarden daarvoor te creëren zodat het kind de ruimte heeft daadwerkelijk te communiceren en te leren met als gevolg, dat het steeds zelfstandiger wordt. Wij, de volwassenen, moeten volgens Emmi Pikler het kind en zijn behoeftes leren begrijpen en ons telkens weer afvragen “wie is dit wezen, wat is op dit moment zijn wezenlijke behoefte?” Vervolgens zullen wij er naar moeten handelen. We moeten het liefdevol en met respect behandelen en er bewust van zijn, dat het een mens en geen ding is. Respect is volgens Emmi Pikler de zuiverste vorm van liefde.

2. Vrije bewegingsontwikkeling

Kinderen gaan hun eigen bewegingsontwikkeling door, als ze de juiste mogelijkheden aangeboden krijgen. Bewegen mag altijd volgens de methode van Emmi Pikler. De verzorgers zorgen ervoor dat het kind **vrij** kan **bewegen** om zijn sensomotorische ontwikkeling te bevorderen. Concreet betekend dat, dat het kind kleding draagt die zijn bewegingen niet belemmeren, dat de omgeving kindgericht en veilig is en baby's altijd op de rug gelegd worden en nooit in een positie/houding gebracht worden die ze niet zelf kunnen verlaten. Dat zou bijv. het geval zijn in een wipstoel of babyschommel. Voor de vrije motorische ontwikkeling is het essentieel dat het kind alleen met grote uitzondering en als het niet anders mogelijk is in een positie gebracht wordt die het zelf nog niet opzoekt of kan opzoeken.

Vrije Motorische Ontwikkeling volgens Emmi Pikler

Het kind wordt dus niet neergezet als het niet vanuit zichzelf gaat zitten. Vanuit de rugligging kan het om zich heen kijken en als het eraan toe is beginnen te rollen. Het is dan ook belangrijk, dat het kind naarmate het beweeglijker wordt een steeds grotere ruimte ter beschikking heeft, waarin het veilig kan bewegen.

Baby's en kleine kinderen zijn in hoge mate afhankelijk van de hulp van een volwassene en Emmi Pikler vindt het belangrijk om ze niet nog afhankelijker te maken. In tegendeel, waar het kan, namelijk bijvoorbeeld tijdens het spelen, wil zij hen alle vrijheid en onafhankelijkheid garanderen. Daarom moet het speelmateriaal vrij beschikbaar en bereikbaar zijn en bij de motorische mogelijkheden, belangstelling en interesses van het kind aansluiten. Er wordt de kinderen geen speelgoed in de handen gestopt. Ze kunnen ongestoord spelen en ontdekken, ervaren hun eigen competentie en ontwikkelen zelfvertrouwen.

TIJD speelt een buitengewoon belangrijke rol in de visie en methode van Emmi Pikler. Kinderen krijgen de tijd om bewegingen te oefenen, te spelen en te leren. Maar ook om te reageren en zich voor te bereiden op de handelingen die met hun verricht worden, zoals opgepakt worden, verschoond worden enzovoort.

“Tijd is voor kinderen een cruciale voorwaarde. Beweging is in elk opzicht verbonden met de ontwikkeling van het centrale zenuwstelsel en dat vergt nou eenmaal tijd. Hoe meer tijd een kind krijgt voor zelfstandige beweging en spel, hoe beter de ontwikkeling van zijn hersenen en zijn intelligentie.” (Emmi Pikler, tijdschrift 'educare', no 3/2006)

3. Ongedeelde verzorging

Het kind moet een betrouwbare relatie met de volwassene kunnen opbouwen zodat het zich veilig voelt. Deze relatie wordt opgebouwd door de individuele en ongedeelde aandacht die het kind tijdens de verzorgingsmomenten, zoals eten, verschonen, aan- en uitkleden en in bad doen krijgt. Verzorgen is opvoeden, zegt Emmi Pikler. De verzorgingsmomenten bieden de gelegenheid voor een regelmatig, intiem en plezierig samenzijn.

De voorspelbaarheid en structuur die met de verzorging plaatsvindt, geeft de kinderen een gevoel van veiligheid. De baby leert al vroeg wat er gaat komen en kan er al vroeg op inspelen en zelf mee helpen. Door actief deel te nemen aan de eigen verzorging ervaart het kind zijn eigen competentie en het wordt stukje bij beetje zelfstandiger. Dat geeft het kind vreugde en bevordert zijn zelfvertrouwen. Bovendien maakt de vaste volgorde waarop de verzorging plaatsvindt het voor de verzorgers makkelijker de signalen van het kind waar te nemen en te duiden.

Verbale en non-verbale communicatie zijn essentieel en bepalen de kwaliteit van zorg. 'Zeg wat je ziet - ook op emotioneel gebied - en doe wat je zegt' is een van de leidende zinnen waar zich opvoeders en verzorgers in de praktijk aan oriënteren. Tijdens de verzorging wordt constant aan de kinderen verteld wat er met ze gaat gebeuren en ze worden uitgenodigd mee te helpen. Het kind wordt de tijd gegeven om te reageren. Bewust ervan zijn hoe je een kind aanraakt tijdens de verzorging is buitengewoon belangrijk.

“In het begin betekenen de handen van de volwassenen voor het kind alles: de mens, de wereld. (...) Ze vormen, naast het voeden, het eerste contact met de wereld. Handen raken hem aan, tillen hem op, leggen hem neer, wassen en kleden hem.” (Emmi Pikler)

De non-verbale communicatie moet dus ook op een liefdevolle, respectvolle en behoedzame wijze plaatsvinden. Het kind mag tijdens het verschonen vrij bewegen. De verzorgster past haar handelingen aan de beweeglijkheid van het kind aan. Al deze aspecten creëren veiligheid en geven het kind het gevoel gewaardeerd, gerespecteerd en geliefd te worden.

Door de **ongedeelde verzorging** is het kind vervuld van warmte en aandacht. Als het verschoond, gevoed en uitgeslapen is en de voorwaarden voor vrije beweging en spel geschapen zijn, gaat het tevreden en zelfstandig zijn gang.

De studie en observaties van de vrije motorische ontwikkeling tot lopen

Voor de studie zijn de gegevens van 722 gezonde, normaal ontwikkelde kinderen geëvalueerd. Het doel was uit te vinden hoe de vrije bewegingsontwikkeling van gezonde kinderen verloopt zodat er in de toekomst een referentiekader ter beschikking is. De nadruk lag hierbij op de grote motoriek. Emmi Pikler heeft ook aandacht aan de fijne motoriek besteed, die zich vooral tijdens het spelen ontwikkelt, maar deze niet nauwkeurig gedocumenteerd.

Alle kinderen groeiden onder de boven beschreven omstandigheden op en ontvingen dezelfde verzorging en aandacht. Er werd niet met de kinderen geëxperimenteerd ze werden alleen geobserveerd tijdens hun dagelijkse activiteiten. De baby's werden altijd op de rug gelegd of in een positie die zij op dat moment al dagelijks opzochten.

In de rugligging is de zuigeling in tegenstelling tot de buikligging vanaf zijn geboorte in staat vrij te bewegen, hij kan bijna alles om zich heen zien en waarnemen, het wordt visueel gestimuleerd. Hij kan zijn ledematen vrij bewegen en al snel zijn hoofd draaien. De trappelbewegingen van de benen sterken zijn been- en rompspieren. Het coördineren van hoofd-, ogen-, arm- en handbewegingen is een belangrijke stap binnen de psychische ontwikkeling. Het oefenen en observeren van (de eigen) bewegingen schept een basis voor een goede ontwikkeling van het lichaamsplan en het opdoen van verdere kennis. Een baby die op de buik gelegd wordt heeft volgens Emmi Pikler heel beperkte bewegingsmogelijkheden en kan in het begin vaak alleen een van zijn handjes zien, namelijk die waar zijn hoofd naartoe gedraaid is. Bovendien kun je moeilijker (oog) contact maken met een kind dat op de buik ligt.

Op de rug liggend speelt het kind soms geruime tijd met zijn handen. Het begint zich met toenemende mate voor zijn omgeving te interesseren en begint zich vervolgens te draaien.

In zijn ontwikkeling tot lopen doorloopt een kind volgens Emmi Piklers observaties tien ontwikkelingsstappen, bijv. op de buik draaien, rollen, kruipen zitten enzovoort.

Naast deze tien stappen beschrijft Emmi Pikler ook allerlei **overgangsposities** die het kind opzoekt tijdens zijn motorische ontwikkeling tot lopen. Er is een grote diversiteit van deze dagelijkse houdingen en bewegingen zoals bijv. de zijwaartse ellebogensteun, de halfzittende houding en de kniestand. Ze zijn volgens Emmi Pikler heel belangrijk voor de motorische ontwikkeling omdat ze een **oefenfunctie** hebben, maar zijn nooit eerder nauwkeurig gedocumenteerd en duidelijk benoemd. Zo wordt met bijv. het begrip 'zitten' in verschillende onderzoeken verschillende houdingen bedoeld. Bij Pikler betekent 'zitten' dat een kind uit eigen initiatief en kracht op zijn billen zit en niet omvalt als het begint een handeling te verrichten. Dat is iets heel anders dan een kind dat, voordat het er klaar voor is, neergezet wordt en onzeker zit. Ook 'kruipen' is niet alleen over een vlakke vloer kruipen. De in Lozcy opgroeiende kinderen hebben de gelegenheid over voorwerpen (en andere kinderen) heen of er op en eraf te kruipen. Kunnen kruipen betekent hier dus ook hoogteverschillen kunnen ontdekken en ervaren.

Bewegingsmogelijkheden in de verschillende posities

In de verschillende posities die de kinderen tijdens hun motorische ontwikkeling opzoeken hebben ze verschillende bewegingsmogelijkheden. De posities zoeken ze uit eigen initiatief op om te rusten of te spelen. Ze gebruiken deze houdingen om harmonisch en stapsgewijs hun spieren te oefenen en voor te bereiden op de volgende ontwikkelingsfase.

Als de spieren sterk genoeg zijn om de positieverandering en verplaatsing van de volgende rijpingsgraad uit te voeren heeft het kind het volgende ontwikkelingsniveau bereikt.

Liggende posities (rugligging, zijligging, buikligging)

Aanvankelijk kan de zuigeling voornamelijk zijn hoofd heen en weer en op een neer bewegen, zijn romp heen en weer buigen en draaien of een combinatie daarvan. Bovendien kan hij zijn armen en handen vrij bewegen. Vervolgens begint hij op zijn *zijkant* en terug op *zijn rug* te draaien. Verplaatsingen zijn nog toevallig. De bewegingsmogelijkheden worden steeds groter. *Op de buik liggend* ontdekt het kind steeds meer zijn omgeving. Het begint in een cirkelbeweging op zijn buik te schuiven, verplaatst door te wentelen, te rollen, te buikschuiven en te tijgeren.

Overgangsposities

De *zijwaartse elleboogsteun* is de eerste fase van het gaan zitten en is meestal voor het eerst te observeren als het kind gaat buikschuiven. In de *gesteunde zijzit* bevindt het kind zich als het met een gestrekte arm op een hand steunend op één bil zit. Deze positie verschrijnt na de zijwaartse elleboogsteun en voor het volledige zitten.

De *hand-kniestand* is tot het kind loopt, de meest gebruikte beginpositie voor verplaatsing, namelijk kruipen. Daarbij is niet alleen het kruipen over de vlakke grond bedoeld, maar tevens ook het kruipen onder voorwerpen door, erop of ervan af met hoofd of voeten eerst. De volgende positie voordat het kind begint met lopen, is vaak op handen en voeten, ook wel *berenhouding* genoemd. Hierin kan het kind naast verplaatsen ook van schuine oppervlaktes en trappen op en af klimmen. In de *kniestand* steunt het kind op een voet en een knie of op beide knieën. In het begin houdt het zich vaak nog met een of twee handen vast. Verplaatsen kan het kind door op de knieën 'te lopen'. *Hurken* is een verdere vaak opgezochte positie.

Zitten

Een kind kan pas echt zitten als het zelfstandig vanuit zichzelf gaat zitten en zonder steun en enige hulp blijft zitten. Het hoeft dus niet op zijn handen te steunen en kan de zitpositie zelfstandig opzoeken en deze weer verlaten. Anders spreekt Emmi Pikler van 'het kind blijft in zitpositie' en niet van 'het kind kan zitten.' (Laßt mir Zeit, p. 225). Het maakt daarbij niet uit of het kind op de grond of bijv. een bankje zit. Een kind dat de tijd heeft gekregen om zo lang te oefenen en zijn spieren te trainen als het nodig had, zal zijn spieren economisch kunnen gebruiken. Het zal zonder enige moeite met een mooie rechte rug zitten. De beenhoudingen tijdens het zitten kunnen variëren.

Staan

Ook bij het staan geldt dat een kind pas kan staan als het zelfstandig zonder hulp kan opstaan en in deze positie zijn hoofd, romp en ledematen vrij kan bewegen zonder zijn evenwicht te verliezen. Pas als het kind zich niet meer vast moet houden en zonder moeite van richting kan veranderen, kan stoppen en net zo moeiteloos weer begint door te lopen om zijn doel te bereiken spreekt Emmi Pikler van *secuur kunnen lopen*. Het kind hoeft zich niet meer op de loopbeweging zelf te concentreren, maar kan zijn attentie op het doel richten. De loopbeweging is geautomatiseerd, in het lichaamsplan op genomen. Het kind kan ook trappen op en af lopen en op klimtoestellen klimmen.

Bewegingsactiviteit- positiewisselingen en hun betekenis

Emmi Pikler observeerde ook de bewegingsactiviteit van enkele kinderen. Uit de resultaten werd duidelijk dat kinderen, als ze de mogelijkheid hebben vrij te bewegen, nooit langer dan 10 min. in een positie verblijven.

Gemiddeld blijven ze 2.5 minuut in een positie om te spelen of te rusten en veranderen hun positie gemiddeld 56 keer per 30 minuten. De frequentie van de positiewisselingen neemt met de ontwikkelingsfases toe.

De resultaten tonen de aangeboren bewegingsdrang van kinderen.

Wanneer de kinderen niet hongerig of afgeleid zijn door andere behoeften, schijnen ze in staat te zijn geïnteresseerd hun spel na te gaan, het tempo van hun activiteit te regelen en zo nodig rustmomenten in te bouwen.

De bewegingsontwikkeling verloopt stapsgewijs. Er werd geobserveerd dat kinderen, nadat ze een positie of beweging voor het eerst opgezocht of uitgevoerd hadden, deze stapsgewijs vaker opzochten en er ook steeds langer in verbleven. Tegelijkertijd zochten ze 'oude' en bekende posities stapsgewijs minder vaak op, het zelfde geldt voor bewegingen.

Conclusie

Emmi Piklers visie wordt gauw in het rijtje van de rijpingstheorieën geplaatst. Dat klopt in zoverre dat zij ervan overtuigd is dat een baby bij geboorte al 'heel veel in huis heeft'. Maar het is zeker duidelijk geworden dat de omgevingsfactoren daarbij een buitengewoon belangrijke rol spelen. Sterker nog, de juiste omgevingsfactoren en het juiste gedrag vanuit de omgeving van het kind zijn voorwaarden voor een optimale motorische en daaraan verbonden psychische ontwikkeling.

Daarbij zijn tijd, respect, rust, vertrouwen, veiligheid, ruimte en vrije bewegingsmogelijkheid van bijzonder groot belang. Emmi Piklers visie kan dus eerder bij de dynamische systeemtheorieën geplaatst worden, aangezien organisme en omgeving in gelijke mate invloed hebben op de ontwikkeling van een kind. Met Piaget heeft Emmi Pikler gemeen dat zij net als hij kinderen nauwkeurig heeft geobserveerd en erkend heeft, hoe belangrijk de mogelijkheid te ervaren, ontdekken en exploreren voor de ontwikkeling is. 'Je kunt het alleen leren door het te doen.'

De Leer- en Informatiemodellen gaan ervan uit dat een kind bij de geboorte 'leeg' is en alles moet leren, deze mening deelt Emmi Pikler niet. Zeker moeten we Emmi Piklers visie, net als de anderen, in de context van haar tijd, cultuur en omgeving plaatsen. We weten tenslotte intussen meer over de hersenen, de ontwikkeling van kinderen, het zenuwstelsel, gedrag enz. Niettemin zijn haar onderzoeksresultaten en visie tot op heden leerzaam en actueel. Want juist het waarnemen, tijd geven en leren kennen van (onze eigen) kinderen schiet naar mijn mening te kort. Alles moet snel, er moet gepresteerd worden, hoe eerder hoe beter. Aan de anderen kant worden ouders met toenemende mate 'overprotecting', hebben geen vertrouwen in de competentie van hun kinderen. Ze geven hun kinderen niet meer de mogelijkheid hun motorische vaardigheden te oefenen en te ontwikkelen. Als resultaat worden bewegingen niet in het lichaamsplan opgenomen, wat wederom het lichaamsbesef en -idee negatief kan beïnvloeden. In het algemeen grijpen opvoeders en verzorgers naar mijn mening te veel in in de ontwikkeling van kinderen! Er wordt te weinig bewust naar de behoeften van (vooral) baby's gekeken.

Emmi Piklers observaties laten zien welke mogelijkheden en vaardigheden kinderen hebben en kunnen ontwikkelen als de omstandigheden gunstig zijn. Het wordt duidelijk hoe complex, veelzijdig, gevarieerd en verbazingwekkend schoon kinderlijke bewegingen zijn. Het is een genot te observeren hoe kinderen langzaam hun wereld ontdekken en welke vreugde zij daarbij beleven als zij dat in een veilige en liefdevolle omgeving mogen doen.

Als we heel veel oefenen en helpen, nemen we het kind vaak de mogelijkheid af om zelf initiatief te nemen, begonnen handelingen zelfstandig te beëindigen en daardoor het effect van zijn handelingen te ervaren. Vooral langzaam ontwikkelende kinderen lopen gevaar geen ruimte voor zelfstandigheid te krijgen. Ze worden steeds passiever.

Vrije Motorische Ontwikkeling volgens Emmi Pikler

Sommige van deze kinderen komen in de PMKT terecht. **Moeten we wel of niet ingrijpen en kan Emmi Piklers visie verrijkend zijn voor de PMKT?**

Mijn antwoord is 'Ja'. Wij als psychomotorische kindertherapeuten zullen ingrijpen. De kinderen die bij ons komen hebben waarschijnlijk geen vrije bewegingsontwikkeling doorlopen, hebben eventueel een stoornis of moeten moeilijke leefomstandigheden meesteren. Ze hebben hulp nodig. Maar we moeten ons er wel heel erg bewust van zijn dat we ingrijpen en hoe we dat doen. We moeten ons iedere keer weer afvragen wat onze intenties en doelen zijn en met veel sensitiviteit en respect te werk gaan. Ruimte geven voor het eigen initiatief en de bewegingsbehoefte van het kind tijd geven en zelf de tijd nemen om naar het kind te kijken. Emmi Pikler heeft mij geleerd kinderen en hun bewegingen te koesteren en geduld en vertrouwen in hun competentie te hebben. Dat zijn vaardigheden die ik als psychomotorisch kindertherapeut ook kan gebruiken. Ik moet er vertrouwen in hebben dat het kind (met mijn hulp) uiteindelijk weer zelfstandig verder kan.

Ook in de PMKT-sessie is het essentieel dat er een liefdevolle omgeving geschapen wordt waarin het kind zich veilig voelt. Daarvoor is een heldere communicatie en respect de basis. Alleen dan kan het zich beginnen te ontplooiën. We gaan in het dagelijkse leven vaak uit van datgene wat wijzelf leuk en fijn vinden en kijken te weinig naar de behoeften van het kind. We kunnen in het algemeen meer stil staan bij ons eigen gedrag naar kinderen toe.

“Respect is de zuiverste vorm van liefde....” (Emmi Pikler)

Bronnen:

Emmi Pikler: 'Laßt mir Zeit – Die selbständige Bewegungsentwicklung des Kindes bis zum freien Gehen', 3.Auflage, München: Richard Pflaum Verlag GmbH & Co.KG, 2001

Emmi Pikler: 'Friedliche Babys – zufriedene Mütter, pädagogische Ratschläge einer Kinderärztin', 4. Auflage, Freiburg: Herderbücherei, 1989

Janet Gonzales-Mena: 'What can an orphanage teach us? – Lessons from Budapest', USA: Tijdschrift 'Young Children', September 2004

M.Hammink: Psychomotorische diagnostiek binnen het kinder- en jeugdpsychiatrische Zorgveld, Ontwikkeling van een PsychoMotorisch Diagnostisch Construct, Maastricht: Shaker publishing, 2003

www.pikler.nl :

Marlies Deckers: 'Ruimte voor je kind – ruimte voor jezelf', Nederland: Tijdschrift 'educare', Nr 3/2006

Hedie Meyling: 'Vertrouw op de aangeboren mogelijkheden van kinderen! – pedagoog en kinderarts Emmi Pikler', Nederland: Tijdschrift 'Kiddo', Nr. 2/2008

Hedie Meyling: 'Baby's spelen en ontdekken', Nederland: Tijdschrift 'Spectrum Kinderopvang' nr.1/2003